

ІМПЕРАТИВНИЙ МОДУС КОНЦЕПТУ „ХІПІ” (на матеріалі німецької мови)

На матеріалі німецької мови проаналізовано імперативний модус концепту „Хіпі”, в якому простежується спонування щодо зовнішнього вигляду, поведінки, способу життя, культури, незалежності та ідентичності. Тришарова структура досліджуваного концепту розкрита крізь призму спонукальних потенцій висловлювань представників субкультури хіпі.

Ключові слова: концепт, модус, спонування, парасольковий концепт, ключове слово-репрезентант.

На материале немецкого языка проанализирован императивный модус концепта „Хиппи”, в котором прослеживается побуждение относительно внешнего вида, поведения, образа жизни, культуры, независимости и идентичности. Трёхслойная структура исследуемого концепта раскрыта сквозь призму побудительных потенций высказываний представителей субкультуры хиппи.

Ключевые слова: концепт, модус, побуждение, зонтиковый концепт, ключевое слово-репрезентант.

The article deals with the imperative modus of the concept “Hippie” on the material of german language which includes inducement concerning to the appearance, the behaviour, the way of life, the culture, the independence and the indentation. The threelevels structure of the investigated concept is opened on the Hippies members' expressions.

Key words: concept, modus, inducement, umbrella-concept, the key-word-representative.

Останнім часом когнітивна лінгвістика та лінгвокультурологія набули бурхливого розвитку. Однією з провідних проблем цих наук є вивчення концептів, що стає предметом дослідження в багатьох студіях когнітивістів (Н.Д. Арутюнова, Е.М. Верещагін, В.І. Карасик, Д.С. Лихачев, В.А. Маслова, Ю.С. Степанов, Й.А. Стернін, З.Д. Попова, А.М. Приходько, М. Schwarz та ін.). Численні дослідження концептовітів спрямовані на словесне чи графічне зображення структури концепту, у якому виділяються щонайменше три складові: понятійна, образна, ціннісна [2, с. 4], бо концепт являє собою багатовимірне ментальне утворення. Ми приєднуємося до розуміння концепту А.М. Приходька: „Концепт – це складно структурований феномен, поняттєве начало якого, проходячи через сито перцептивно-образних асоціацій, органічно сполучується з ціннісною рефлексією” [7, с. 55].

У німецькій етнічній культурі чітко простежуємо імперативний модус (сміслові єдності, композиційні складові концепту, що характеризується семантичною єдністю і різною кількістю складових елементів, неоднорідністю у використанні образів і оцінок [5]), який спрямовує життя в межах концептуальних доміант німецької лінгвокультури, таких як „Ordnung”, „Pflicht”, „Arbeit”, „Pünktlichkeit”. Спонукальний режим німецького менталітету не лише втілюється у виконанні й безумовному дотриманні численних законів, норм, правил, актів, а й суттєво впливає на повсякденне життя німців. Дослідження імперативних потенцій концепту „Hippie” **актуальне**, оскільки відображає субкультурне, альтернативне світобачення, яке певною мірою порушує встановлені норми.

Метою нашої статті є виявлення інтегральної концептуальної ознаки концептів „Спонування до дії” та „Хіпі”, опис тришарової структури концепту „Хіпі” з позиції спонукальних потенцій висловлювань представників цієї субкультури.

Об'єктом дослідження виступає спонування у концепті „Хіпі” німецької лінгвокультури. **Предметом** дослідження є когнітивні та функціональні особливості номінацій концепту „Хіпі”. **Матеріалом** дослідження послуговували статті, відібрані з актуальних видань журналу „Spiegel”, Spiegelonline, Frankfurter Allgemeine Zeitung та Manager-magazin за 2011–2012 рр.

Концепт „Спонування до дії” вже був предметом нашого дослідження в попередніх розвідках. Оскільки він – абстрактний концепт, то його зміст вербалізується через конкретні сфери, де він вживається, а отже, є „парасольковим” [3]. Концепт „Хіпі” являє собою один із концептів, які розкривають концепт „Спонування до дії”. У даній розвідці досліджуємо імперативний модус концепту „Хіпі”, який є зоною перетинання й інтегральною концептуальною ознакою, що дозволяє віднести концепти „Спонування до дії” та „Хіпі” до єдиного концептуального поля (див. рис. 1).

Розкриємо тришарову структуру концепту „Хіпі” крізь призму спонукальних потенцій. Ядро досліджуваного концепту відбите ключовим словом-репрезентантом, яке не лише іменує концепт, а й найбільш точно відображає смисловий центр концепту, його понятійний субстрат,

що фіксується лексикографічними джерелами [6, с. 97]. *Duden* трактує *Hippie* так: *jemand, (meist jüngerer Mensch), der sich zu einer in den USA in der zweiten Hälfte der 1960-er Jahre ausgebildeten, betont antibürgerlichen und pazifistischen Lebensform bekennt und dies in Kleidung und Auftreten zum Ausdruck bringt* / це хтось (здебільшого молода людина), яка визнає утворений в США у другій половині 1960-х років антигромадянський та пацифістський спосіб життя, який виражається в одязі та поведінці [8]. У словнику *Langenscheidt* знаходимо таке пояснення: *Hippie – ein junger Mensch, der seinen Protest gegen die Gesellschaft besonders dadurch zeigte, dass er lange Haare und bunte Kleider trug, in Gruppen lebte und Drogen nahm* / молода людина, яка виражає свій протест проти суспільства, зокрема тим, що носить довге волосся й кольорове вбрання, живе групами і вживає наркотики [10]. Об'єктивація концепту „Хіпі” спирається не лише на лексему *Hippie* та її синоніми, а й на похідні слова, які ми знаходимо в лексикографічних джерелах: *Hip – a) informiert, (in modischer Hinsicht) auf dem Laufenden; zeitgemäß* / проінформований, відповідає часу, *b) modern, dem Modetrend entsprechend* / сучасний, модний та *Hippielook – Modestil in Anlehnung an Aussehen und Kleidung der Hippies, der durch lange Haare bei Männern und Frauen, lange, bunte Kleidung mit Blumen(ornamenten) und Ähnlichem gekennzeichnet ist* / стиль моди, який опирається на зовнішній вигляд та одяг хіпі, що характеризуються довгим волоссям у чоловіків та жінок, довгим кольоровим одягом із квітковими орнаментами. В понятійному ядрі концепту „Хіпі” знаходимо спонування для молодих людей, що не погоджуються з нормами суспільства, продемонструвати свій протест такими шляхами: своїм зовнішнім виглядом (зачіскою, одягом) та поведінкою (вести вільний спосіб життя, приймати наркотики та ін.)

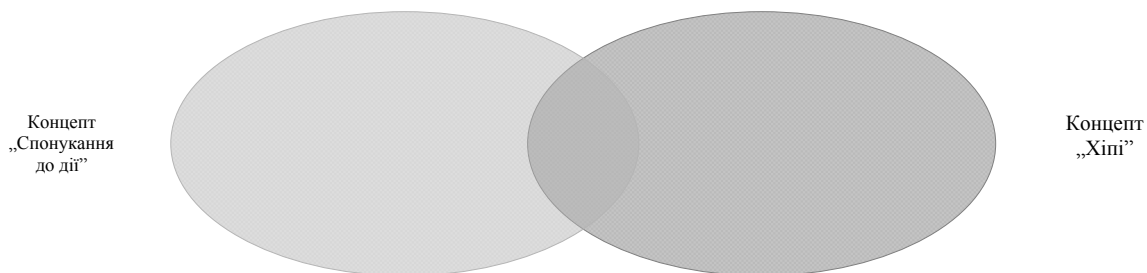

Рис. 1. Зона перетинання концептів „Спонування до дії” та „Хіпі”

Перцептивно-образний адстрат концепту „Хіпі” – це ті знання, образи, асоціації, які викликаються у свідомості у зв’язку з тим чи іншим денотатом [1, с. 169]. Складові концепту „Хіпі” чітко проявляються в словосполученнях, у яких зазвичай реалізується його ім’я: *alte Hippies, die heutigen Hippies, viele jugendliche Hippies, deutsche Hippies, die gealterten Hippies, das alternative Bildulgsbürgertum*. Перцептивно-образний адстрат базується на категорії образності, яка передбачає дві площини – перцепцію та образ, між якими встановлені певні корелятивні відношення. Сприйняття – це відображення органами чуття. Сприймані об’єкти реального світу утворюють у голові людини певний ментальний образ відповідного референта [7, с. 61], у нашому випадку – типового представника субкультури хіпі, який має конкретний зовнішній вигляд, зачіску, одяг та поведінку. Синонім, який наводиться у *Synonymwörterbuch*, – *Blumenkinder* (англійська назва, яка поширена також у Німеччині, *Flower-Power*, була введена американським поетом Аленом Гінсбергом у 1965 році), показує безпосередню прив’язаність

до природи, а точніше до квітів, що втілюється у прикрашанні себе квітами та одязі з яскравими квітковими принтами. У нашій уяві постає чіткий образ дітей природи, красивих, тендітних і чистих.

У досліджених статтях виявлено й інші синоніми до слова-репрезентанта „Хіпі”, кожен з яких віддзеркалює конкретну сторону життя цієї субкультури, відбиваючи певні історичні, традиційні, поведінкові особливості хіпі, вербалізує образний компонент досліджуваного концепту, і цим прокламує рекомендації регулятивного характеру:

- 1) *die Suchenden* – шукачі через потяг до пізнання, насамперед самого себе;
- 2) *die Sinnsucher* – шукачі сенсу життя, що втілюється в медитаціях та йозі, мандрівках до витоків цього мистецтва;
- 3) *die Sonnenanbeter* та *die Sonnenkinder* – діти сонця через їхнє поклоніння сонцю, всій землі, первозданній природі;
- 4) *die Aussteiger* – через їхнє заперечення суспільних норм, правил, способу і сенсу життя.

У публіцистичному дискурсі зустрічаємо похідні від слова *Hippie*. Особливо численні іменникові композити. Таким чином, засоби лексичної репрезентації концепту „Хіпі” пропагують:

1) спосіб життя: брати активну участь у фестивалях хіпі (*Hippiefestival*); ніколи не забувати про свою причетність до хіпі, бо, як відомо, молода людина є членом субкультури хіпі не все життя, а в період самоствердження та самовираження, та цей досвід впливає на подальше життя цієї людини (*Ex-Hippie*); жити колоніями (*die Hippie-Kolonie*); ніколи не залишати цієї субкультури і вести відповідний спосіб життя в похилому віці (*die Alt-Hippies*); відвідувати блошиний ринок, який організували хіпі (*der Hippie-Flohmarkt*), бо відома їх щедрість (*die alte Hippie-Tugend*), проїхатися поїздом між Афінами, Стамбулом, Кабулом, Катманду та Тегераном, який тепер називається хіпі-поїздом (*der Hippie-Trail*);

2) своєрідну культуру: брати участь у русі дітей сонця, наслідувати їх поведінку (*die Hippiekultur, die Hippieszene, die Hippiebewegung, die Flower-Power-Bewegung, die Hippie-Ära*), читати їхні журнали (*Hippie-Zeitschriften*);

3) оригінальний зовнішній вигляд (*Hippie-Style, Hippie-Charme*).

У ціннісному епістраті концепту „Хіпі” також виокремлюється імперативний модус, в якому ми простежуємо спонукання стосовно:

1) незалежності, що характеризує хіпі як активних шукачів свободи. Вони закликають цілими днями нічого не робити, лежати чи то в печері, чи то на пляжі й курити, насолоджуватися тим, що маємо: *Den ganzen Tag rumhängen, in den Höhlen liegen und kiffen, über das unendliche Blau der Bucht von Matala das Hier und Heute vergessen (Der Spiegel 25/2011, S. 108)*. Так можна відчутти безмежну свободу, не звертаючи уваги на палюче сонце, а просто мріючи кожен про своє розуміння свободи: *Flower Power unter Palmen, das Gefühl unendlicher Freiheit, bestimmt nur vom Rhythmus der Wellen des Arabischen Meeres (www.faz.net/-gt1-6lmpp)*, бо законів тут не існує;

2) сьогодення, що спонукає хіпі цінувати сьогоднішній день, саме цю мить, бо завтра може не бути: *„Today is life, tomorrow never comes“ ... jetzt ist jetzt, ein Morgen gibt es nicht (Der Spiegel 25/2011, S. 108). Lebt jetzt, besser wird's nicht werden (Der Spiegel 25/2011, S. 108)*. Головне – бути безтурботним: *Hippie-Sein, das hieß sorglos in den Tag hinein zu leben. Das ist das Grundding. Es muss nicht mal was mit Dogen zu tun haben (www.faz.net/-gt1-6lmpp)*;

3) повернення, що описує прагнення колишніх хіпі, що повернулись до звичайного життя (*...der alt gewordenen Rückkehrer (Der Spiegel 25/2011, S. 108)*), відвідати місця, де вони втілювали свою ідеологію в практику, щоб знову відчутти себе молодими (*...die Hippies von damals. Noch einmal wollen sie jung sein, zumindest im Kopf, und zwar in einem „Ort der Sehnsucht“ (Der Spiegel 25/2011, S. 108)*), щоб пригадати (*Wir wollen uns ja erinnern (Der Spiegel 25/2011, S. 108)*);

4) ідентичності, що свідчить про бажання знайти самого себе, справжні цінності в житті: *Sie suchten nach eigener Identität, neuen Werten und anderen Formen des Zusammenlebens (Der Spiegel 25/2011, S. 108)*. Одні шукають примітивність, а отже, початок усього, витoki нашого життя: *„Zauber der Primitivität“ suchen. Von dem habe sie sich gefangen nehmen lassen und sei für ein paar Wochen geblieben (Der Spiegel 25/2011, S. 108)*, інші відкидають досягнення сучасного суспільства (*Wir wollten so etwas wie Gegenteil des Fortschritts sein (Der Spiegel 25/2011, S. 108)*) і прагнуть просто пожити далеко від цивілізації, у такий спосіб віднайти своє коріння, свої витoki: *Wir waren auf der Suche nach Ursprünglichkeit, nach einem Leben fernab der Zivilisation (www.manager-magazin.de, 2011)*. Вони будують своє суспільство, яке шанує природу й досягає прогресу своєрідними шляхами, на кшталт заощадження енергії: *Ich bin Aussteiger. ... Der, der*

Fortschritt produziert. Mit minimalem Energieaufwand auskommt. Das ist Zukunft (www.managermagazin.de, 2011).

Отже, імперативний модус простежується в усіх трьох складових концепту „Хіпі”, який спонукає відкидати правила суспільства та його науково-технічні здобутки, повертатися до первісного ладу, шукати істину та самого себе, бути незалежним та вільним. Такі постулати суперечать постулатам суспільства, а отже, цікаві для дослідження. Перспектива подальшого дослідження – вивчення панк-культури, яка є сучасним відгалуженням субкультури хіпі.

Список літератури

1. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачев. – М. : Гнозис, 2004. – 236 с.
2. Карасик В. И. Этноспецифические концепты / В. И. Карасик // Введение в когнитивную лингвистику. – Кемерово : Кузбасвузиздат, 2005. – С. 61–105.
3. Кубрякова Е. С. Категоризация мира: пространство и время (вступительное слово) / Е. С. Кубрякова // Категоризация мира: пространство и время : материалы науч. конф. – М. : Диалог МГУ. – 1997. – С. 3–14.
4. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику / Маслова В. А. – М. : Наука ; Флинта, 2007.
5. Опарина Е. О. Лексические коллокации и их внутрифреймовые модусы // Фразеология в контексте культуры : сб. статей. – М. : Школа „Языки рус. культуры”, 2001. – С. 139–144.
6. Попова З. Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2001. – 192 с.
7. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем’єр, 2008. – 332 с.
8. Duden. Universalwörterbuch. – Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 2006.
9. Duden. Band 8. Das Synonymwörterbuch. – Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 2006.
10. Langenscheidt 2008: Großwörterbuch. Deutsch als Fremdsprache. – Berlin ; München : Langenscheidt KG, 2008. – 1309 S.

I.V. Бровченко (Черкаси)

МЕТАФОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ З ПОЗИЦІЙ ТРАДИЦІЙНОЇ ТА КОГНІТИВНОЇ ТЕОРІЙ

Метафоричне значення розглянуто з позицій порівняльної теорії, теорії взаємодії та теорії концептуальної метафори. Спадковість теорій дозволяє говорити про еволюцію цього положення. Особливу увагу приділено природі метафоричного значення. Для пояснення механізму його виникнення залучено положення теорії концептуальної інтеграції.

Ключові слова: порівняльна теорія, теорія взаємодії, теорія концептуальної метафори, теорія концептуальної інтеграції, метафоричне значення.

Метафорическое значение рассматривается с позиций сравнительной теории, теории взаимодействия и теории концептуальной метафоры. Преемственность теорий позволяет говорить об эволюции данного положения. Акцент делается на уяснении природы метафорического значения. Для объяснения механизма его возникновения привлечены положения теории концептуальной интеграции.

Ключевые слова: сравнительная теория, теория взаимодействия, теория концептуальной метафоры, теория концептуальной интеграции, метафорическое значение.

This paper studies metaphorical meaning from the standpoints of the comparison, interaction, and conceptual metaphor theories. The succession of the tradition speaks in support of the thesis evolution. This study focuses on defining and understanding the nature of metaphorical meaning. The conceptual integration theory is used to describe the mechanism of the emergence of metaphorical meaning.

Key words: comparison theory, interaction theory, conceptual metaphor theory, conceptual integration theory, metaphorical meaning.

Виняткове положення, яке метафора займає в мові та мовленні, коли „ми не зустрінемо поряд і трьох речень, де б не було метафори” [3, с. 47], пояснює одвічний інтерес до неї дослідників. Мета цієї статті – продемонструвати спадковість трьох основних напрямів у вивченні